

NIFU

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

Agnete Vabø

03/11 2014

***«Robuste fagmiljø». Hva sier forskningen?
Går veien til økt kvalitet i forskning og
høyere utdanning via færre og større
institusjoner?***

Forskningspolitisk konferanse , Oslo 3 November 2014

Kvalitet, relevans, effektivitet og demokrati, Den egalitære norske UH modellen

- Statlig
- Vekt på **demokratiske mål/lik rett til utdanning** (velferdsstaten)
- Gratis (ikke studieavgift/statens lånekasse)
- Bred sosial rekruttering (klasse, geografi, kjønn)
- **Relevans** for nasjonalt og regionalt arbeidsliv/studentetterspørse
- Integrert og mindre hierarkisk system: UH fungerer ikke som to separate kvalifikasjonssøyler
- Forskning og forskningsrettet utdanning i begge sektorer
- Mange institusjoner / befolkningsantall

Strukturutfordringen; fra Ottesen til SAKS

- Videreutdanningskomiteen 1965: **Distriktshøgskoleinitiativet**
- Universitets- og høgskoleutvalget 1988:28 Med viten og vilje: **Reduksjon** av antall statlige høgskoler Minstestørrelse på universitetsinstitutt
- Utvalg for å utrede høyere utdanning etter år 2000 **Akkreditering** med vekt på størrelse/ minstemål kompetanse
- Utvalget for høyere utdanning 2006 «**Robuste fagmiljø** for økt kvalitet»

- Myndighetenes svar på Stjernøutvalget «**SAK**» Samarbeid, arbeidsdeling, konsentrasjon: mer profilerte institusjoner i sterkere fagmiljø, stimuleringsmidler
- **SAK (S)**

- Strukturmeldingen

”Robust”

- Institusjonenes evne til å være ”robust” mtp. Endring, omstilling, nye utfordringer, nye samarbeidsformer, arenaer for samspill,
- Holde et høyt nivå, i forskning og utdanning, tåle konjunktursvingninger
- Visst volum av aktive forskere for å produsere forskning og utdanning av tilstrekkelig kvalitet, siteringer, eksterne inntekter, internasjonalisering

- Normative, politisk motiverte argumenter
- Kompleks debatt preget av politiske visjoner
- Anvendt for å rettferdiggjøre mer/mindre legitime mål
- I liten og varierende grad underbygget gjennom forskning

- Kvalitet er relativt fenomen-(inntak, program, resultat osv.)
- Avhenger av hva det sammenlignes med
- Utviklingsprosesser mot bedre kvalitet i høyere utdanning

Metodisk tilnærming

- Er det belegg for at institusjonsstørrelse og instituttstørrelse har betydning for kvalitet og produktivitet i utdanning, forskning og nyskapning? **Er det, i forskningslitteraturen, grunnlag for å ta i bruk sterke virkemidler som sammenslåinger for å skape mer ”robuste miljøer” i forskning og høyere utdanning?**
- Litteratursøk med vekt på størrelse
- Bibliometriske, siteringer, økonomiske, administrative, faglige stordriftsfordeler i høyere utdanning, kvalitet i forskerutdanning, i læring, studiemiljø; sammenheng forholdstall studenter/lærere og resultater

Størrelse og kvalitet i forskning

- Nivå av spesialisering og komplementær kompetanse, Eksperimentelle fag vil typisk være avhengig av en viss minstestørrelse for å kunne fungere bra i forhold til utstyr, forskning og forskeropplæring.
- Det er ingen klare sammenhenger mellom gruppestørrelse og vitenskapelig produktivitet/publisering og det finnes mange metodiske svakheter ved disse studiene
- **Forskningsorganisasjonens størrelse kan forstås og identifiseres på andre nivå enn de formelle institusjonelle, forskergrupper og eksterne relasjoner og nettverk, nasjonalt, internasjonalt og på tvers av sektorer.**
- **Store miljø og nettverk kan være forbundet med høye transaksjons- og administrative kostnader.**

Størrelse vs. Kontekstuelle variabler

- Sammensetning av forskergrupper (kjønn, alder, kompetanse)
 - Kunnskapstype,
 - Ressurser,
 - Politiske/strategiske prioriteringer, insentiver
 - Forskningsfinansieringssystem
 - Ledelse; hva er kompetent ledelse?
 - Ambisjoner, strategi, rekruttering, insentiver
 - Administrativt støtteapparat med høy kompetanse
 - Gruppedynamikk
-
- Hvordan dette eventuelt samvirker med gruppe-størrelse.

Instituttsammenslåinger

- Instituttsammenslåingsprosesser – særlig HF og Mat-nat
- Ulike kriterier; ideer om administrativ gevinst, faglig synergi/tverrfaglighet i utdanning og forskning, optimal størrelse
- Til dels mye motstand,
- Sammenfall med innføring av nye styrings- og ledelsesformer (resultatbasert styring, ansatte ledere, nedbygging av instituttdemokratiet

- Faglige identiteter, behov og konkurranse mellom fag. Ulike eksterne og interne forståelser av hvem det er naturlig å samarbeide med.

- Vertikale vs. Tverrgående strukturer: Forskergrupper styrker kvalitet i HU og forskning og samarbeid internt (Kyvik og Vabø under utgivelse).
- **Kontekstuell variabel:** Hvordan ivareta fagpersonalets innflytelse? Via instituttstyrer eller bevisst organisering av/delegering til forskegrupper?

Sosialt robust forskning

- Forskningen blir i større grad utfordringsdrevet, og vil kreve større grad av nasjonalt og internasjonalt samarbeid
- Vi står overfor flere komplekse samfunnsutfordringer – som global befolkningsvekst og eldrebølgen.
- Sosialt robust forskning og utfordringsdrevet forskning krever organiseringsformer der forskningsaktiviteter bygger på ulike former for ekspertise og kompetanse dvs. involverer personer fra ulike fag- og sektorer i samfunnet i nasjonale og internasjonale nettverk- og samarbeidskonstellasjoner.

Stordriftsfordeler i høyere utdanning

- Bedre økonomisk fundament og fleksibilitet
 - Bedre nyttiggjøre ressurser til administrasjon og undervisning
 - Omfang til å gi fullverdig/nok bredde i studietilbud og veiledning
 - Innfri krav til studiekvalitet
-
- Enkelte studier indikerer at tilstrekkelig miljøstørrelse kan være positivt for å sikre god sosial integrasjon av studentene. Det gir en bedre basis for mer flerkulturelle og kjønnsbalanserte læringsmiljø, og kan være av betydning for å sikre fremtidig rekruttering.
-
- Varierer mellom studier/kunnskapstype- og studienivå
-
- For store organisasjoner kan øke i kompleksitet og krav til samordning

Forskerutdanning

- **Gruppetilhørighet** kan være positivt for doktorander i form av å representere et bredere sosialt miljø og flere læringsmuligheter.
- **Kunnskapstype:** En viss minstestørrelse helt avgjørende i eksperimentelle fag, mindre kritisk humanistiske fag – kvaliteten på student- veilederrelasjonen
- Doktorandenes alder, inntakskvalitet, fag, arbeidsbetingelser er relevant for å forstå hva som konstituerer robust forskerutdanning (jf. evaluering av norsk forskerutdanning).
- Gruppetilhørighet, størrelse og gruppedynamikk kan ha positiv betydning for yngre forskeres vitenskapelige produktivitet: Økt veilederkapasitet, mulig samarbeid om publisering/flere å spille på mtp faglig og sosial integrasjon.

Konklusjoner

- En viss minstestørrelse har positivt betydning for universiteter og høyskoler, særlig når det gjelder utdanning, administrasjon og forskningsadministrativ støtte, og for kunne utvikle sosialt robust kunnskap. Forskergrupper bør være en viss størrelse for å være synlige og attraktive samarbeidspartnere, for å kunne drive en god forskeropplæring og for å kunne fornye seg. "Optimal" størrelse vil avhenge av særegne trekk ved faglig profil, som kunnskapstype, om det dreier seg om forskning, utdanning eller administrasjon. Det er uansett mange argumenter for at svært små institusjoner vil ha vanskelige vilkår i et framtidig internasjonalisert forsknings- og utdanningsmarked. Å tallfeste størrelsen er derimot vanskelig.
- *Fremragende forskning og utdanning, demokratiske mål, effektivitet, relevans*
- *Ambisjonsnivå, prosesser for fremtidig måloppnåelse*

Kilder tilgjengelig elektronisk på NIFUs hjemmesider

- **Vabø, A., A. Kårstein 2014. *Robuste fagmiljø?* Oslo: NIFU**

www.nifu.no

NIFU